

**ВАЛЕНТИНА СОБОЛЬ**

**ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ  
„НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ШЕВЧЕНКА”**



11 липня 2017 року в будинку НТШ по вулиці Винниченка, 24 відбулася цікава презентація першого і другого томів Енциклопедії «Наукове товариство імені Шевченка», відповідальний редактор Олег Купчинський, редакційна рада – Михайло Андрейчин, Іван Вакарчук, Іван Дзюба, Микола Железняк, Микола Жулинський, Олег Купчинський, Роман Кушнір, Віталій Масненко, Зиновій Назарчук, Леонід Рудницький, Ярослав Яцків.

Зібрання відкрив вступним словом голова НТШ в Україні, член-кореспондент НАН України Роман Кушнір:

він висвітлив визначальні історичні віхи найстарішої громадської наукової інституції в Україні, якій належить, без перебільшення, унікальна роль в історії української науки та консолідації інтелектуальних сил України. Спершу в далекому 1873 році у Львові постало літературне та загальнокультурноосвітнє «Товариство імені Шевченка». А вже у 1892 році на його основі розгорнуло свою діяльність «Наукове товариство імені Шевченка». Зокрема, його значний розквіт можна окреслити періодом з 1897 по 1913 роки, коли його очолювали і плідно працювали Михайло Грушевський, Володимир Гнатюк, Іван Франко та ін.

У 1918 році постала Українська академія наук і члени НТШ активно співпрацювали з нею. Товариство заклало основи розвитку власної національної науки, «відшукало і показало перед світом своє національне обличчя у різних наукових сферах щодо минулого і сучасного українського народу», «у своїй поточній праці завжди спирається і дотримується наочних фактів у трактуванні різних явищ, подій, діяльності людей та ніколи не послуговується засобами невмотивованої брутальної критики і пропаганди, що застосовували до нього російський царський, радянський і різні західні санаційні уряди та їхні апологети»<sup>1</sup>. І власне презентована Енциклопедія НТШ дає всебічну інформацію, а часто й синтетичне знання про першу наукову установу. Адже це саме НТШ започаткувало свою діяльність до створення Академії наук України.

Хоча в 1940 році радянський режим офіційно закрити НТШ, воно продовжувало працювати підпільно. У 1947 році НТШ відновило свою діяльність за кордоном. 21 жовтня 1989 року НТШ було відроджено в Україні, де сьогодні працює близько 1700 членів. Роман Кушнір нагадав, що

---

<sup>1</sup> Олег Купчинський, Роман Кушнір, Роман Пляцко, *Багатомне видання – енциклопедія «Наукове товариство імені Шевченка»*, Львів 2017, с.6.

дійсними членами НТШ було обрано ряд видатних вчених-іноземців, зокрема, Альберта Анштайна, Олександра Брікнера, Томаша Масарика, Макса Планка та ін. Було цікаво довідатися, що 12 червня 2017 року у Києві відбулася зустріч з Президентом НТШ в Америці, гарвардським професором Григорієм Грабовичем, на якій було обговорено перспективи співпраці крайових осередків НТШ. Роман Кушнір відзначив також креативну діяльність дійсних членів НТШ, авторів Енциклопедії НТШ. Він наголосив, що незважаючи на важку ситуацію на Донбасі продовжує функціонувати Донецький осередок, зокрема, професор Володимир Білецький щойно надіслав 44 том *Вісника Донецького відділення НТШ*, видання якого донецький учений продовжував у Полтаві, а

У ході презентації другого тому НТШ виступили також автори статей до енциклопедичного видання та учасники презентації: Роман Пляцко, Олег Шаблій, Юрій Ковалів, Андрій Фелонюк, Роман Яців, Іван Ровенчак, Іван Сварник та Валентина Соболю.

Так, зокрема, Роман Пляцко зазначив, що важливу роль у формуванні переконання щодо необхідності відновлення діяльності НТШ в Україні відіграв Науковий симпозіум “Тарас Шевченко і українська національна культура”, проведений у Львові в червні 1989 року з нагоди 175-річчя від його народження і 115-річчя заснування НТШ. Одна з двох секцій Симпозіуму була присвячена осмисленню внеску НТШ у розвиток наукової думки в Україні. В ході її засідань виголошено низку доповідей, які висвітлили багатогранну діяльність Товариства й складні етапи його діяльності, а також лягли в основу виданих згодом матеріалів Симпозіуму, що включають понад 50 текстів, присвячених НТШ, авторів зі Львова, Києва, Ужгорода і Донецька. У дні проведення Симпозіуму, засідання якого проводились у будинку на теперішній вулиці Винниченка, 24, що історично був власністю НТШ, панувала особливо піднесена

атмосфера. Цьому сприяла участь в його роботі корифеїв української науки і культури, які свого часу формувались як науковці і мали змогу спілкуватись особисто із провідними діячами НТШ ще довоєнних років. Вразили спогади славного маестро і педагога Миколи Колесси про те, як він ще дитиною слухав декламування Іваном Франком поеми *Мойсей*, як Франко пригощав його вишнями, коли навідувався до Філарета Колесси, щоб наспівати народних пісень на тодішню записувальну техніку. Було щемно усвідомлювати, що власне Микола Колесса є “останнім з могікан”, хто спілкувався з Іваном Франком, ще й смакував вишні з його рук. Очевидно, в багатьох учасників Симпозіуму тоді виникла думка про важливість відображення спадкоємності поколінь українських діячів науки та культури, передусім у друкованих виданнях. Врешті, це стало одним із поштовхів для реалізації задуму видання фундаментальної Енциклопедії НТШ. Важливим початковим етапом усієї масштабної роботи було укладання попереднього переліку гасел для Енциклопедії. Над цим активно працювали Олег Купчинський, Мирослав Мороз, Оксана Гнатишин за участі інших членів Товариства.

Професор Олег Шаблій акцентував на неординарності такого збігу: в останні роки побачила світ Енциклопедія Львова у двох томах, Шевченківська енциклопедія та Енциклопедія НТШ. Згадав також видану Кубійовичем Енциклопедію українознавства: 14 томів українською мовою та 7 – англійською. Підкреслив, що вимоги об’єктивності та точності мають бути категоричними, а кожне слово – значущим. Другий том презентованої Енциклопедії НТШ містить 275 гасел, над ними працювали 95 авторів, том має історико-гуманітарне спрямування.

Юрій Ковалів апелював до досвіду польськомовного видання – *Polski Słownik Biograficzny*, який почали видавати в 30-х роках ХХ століття, а сьогодні видання триває на літері «Т». Згадав також про такі енциклопедичні

видання як *Українська діаспора*, як виданий у 2006-му році перший том *Україністика США*, як інтернетову едицію *Україністика Британії*. Добре слово прозвучало на адресу світлої пам'яті професора Аркадія Жуковського, а також активного професора Володимира Косика, які тривалий час очолювали НТШ у Західній Європі, зокрема, у Франції.

Роман Яців наголосив, що в Торонто добре актикують завдання для молоді.

Іван Сварник слушно наголосив на специфіці написання статей до енциклопедичних видань: так праця вимагає особливі зосередженості, спокою та лаконізму.

Андрій Фелонюк розповів про фонд НТШ № 309, про структуру гасел, про необхідність видання методички авторам, про редакторську роботу Владислава Бартошевського, Олександри Савули, про клопітку роботу з підбором ілюстрацій, яку виконує Василь Майхер. Валентина Соболь поділилася враженнями від праці в архівах Вінніпега. Далі в кулуарах, за горнятком кави і чаю, відбулася розмова про поточні справи, про перспективи інших видань та міжнародну співпрацю, в тому числі і з членами Робітні польсько-українських літературних стосунків Варшавського університету. У розмовах домінувала думка про те, що Енциклопедія Наукове Товариство Шевченка презентує суму знань про науковий потенціал України, є, з одного боку, елітарною позицією, але з іншого і водночас – незамінним джерелом знань, необхідних для поширення й пропаганди українських наукових здобутків. На черзі презентація третього тому Енциклопедії НТШ. Продумана і безперервна праця над підготовкою наступних томів Енциклопедії НТШ є свідченням беззаперечного поступу, алей великої ваги відповідальним обов'язком, справою нашого національного гонору.

